

Rainer Maria Rilke (4 grudnia 1875 w Pradze, Austro-Węgry - 29 grudnia 1926 w Valmont koło Montreux)

*Pewien poeta austriacki
w romans się wdał iście wariacki,
pięknej Rosjanki,
dumnej graźdanki,
pisarki, kochanek junacki.*

(ebs)

Rainer Maria Rilke - austriacki poeta, reprezentant liryki symbolicznej, prekursor egzystencjalizmu.

<https://www.youtube.com/watch?v=gev1nTZJX7U>

Przyszedł na świat 4 grudnia 1875 w Pradze, wtedy były to Austro-Węgry, jako René Karl Wilhelm Johann Josef Maria Rilke. Był jedynakiem. Jego dzieciństwo i młodość nie należały do szczęśliwych, przede wszystkim ze względu na nieudane małżeństwo rodziców. Ambicją ojca, Josefa Rilke, była kariera wojskowa, która jednak zakończyła się dlań niepowodzeniem, a on sam został pracownikiem kolei.

Niespełnione marzenia przelane zostały na syna, czego następstwem było umieszczenie go, wbrew jego woli, w wojskowej akademii. Również relacje z matką, Sophią Entz, nie były najlepsze. Po śmierci swego pierwszego dziecka, córki, emocjonalnie podporządkowała syna jej roli. Do piątego roku życia traktowała go jak dziewczynkę, a nawet ubierała w sukienki - jak sam wspominał po latach, bawiła się z nim, jak gdyby był dużą lalką. Małżeństwo rodziców Rilkego rozpadło się w 1884 roku, gdy miał dziewięć lat.

Pod naciskiem rodziców rozpoczął w 1886 roku naukę w akademii wojskowej, którą opuścił w 1891 roku, z pomocą wujka, dostrzegającego nieprzeciętny potencjał chłopca. Dalszą edukację odbywał prywatnie, przygotowując się do matury, po czym rozpoczął w 1895 roku studia na Uniwersytecie Karola w Pradze. W niedługim czasie zaczął również kształcić się w Monachium. Studiował literaturę, historię sztuki i filozofię.

W kwietniu 1897 poznał w Monachium rosyjską pisarkę, Louise Andreas-Salomé (*1861) - z miejsca zakochał się w niej, a ona najprawdopodobniej również pokochała młodszego od siebie o 14 lat poetę. W maju 1900 roku wyjechali razem do Rosji skąd wrócili w sierpniu. Ich romans trwał do lutego 1901 roku, ale Lou pozostawała bliska Rilkemu aż do jego śmierci w 1926 roku. Gdy umierał, miał ponoć stwierdzić: "*Zapytajcie Lou, co mi jest. Tylko Ona to wie*".

Pod jej wpływem zmienił swoje pierwsze imię, René, na Rainer. Z początku wymieniali ze sobą jedynie listy, a po pewnym czasie nawiązał się romans. Trwał on do 1901 roku, by później przejść w trwającą do końca życia głęboką zażyłość. To u boku Lou, w sierpniu 1900 roku, Rilke zwiedzał Moskwę i Petersburg. Była to już jego druga wizyta w tym kraju, rok wcześniej bowiem odwiedził Rosję, gdzie poznał osobiście Lwa Tołstoja, który wywarł znaczący wpływ na jego twórczość.

W Monachium zaprzyjaźnił się też z ekscentryczną muzą monachijskich artystów, Franziską hr. von Reventlow.

Jesienią 1900 roku poznał rzeźbiarkę, Clarę Westhoff, z którą ożenił się wiosną następnego roku. W grudniu 1901 roku przyszła na świat córka, Ruth. Latem, rok później, Rilke opuścił rodzinę i udał się do Paryża, gdzie pracował nad monografią francuskiego rzeźbiarza Auguste Rodina. W oddaleniu od żony i córki pozostał już do końca życia; w związku z brakiem pieniędzy często podróżował w poszukiwaniu środków utrzymania.

Najważniejsze zbiory poetyckie z tego okresu to "Księga obrazów" (1902) i "Księga godzin" (1905).

Pierwsze lata w Paryżu nie były dla Rilkego łatwe. Zetknął się tam ze środowiskami modernistów. Szczególnie istotne było zapoznanie się z obrazami Paula Cezanne'a. Wkrótce nastąpiła wręcz twórcza eksplozja, powstały takie dzieła Rilkego, jak "Poezje nowe" ("Neue Gedichte", 1907), "Poezji nowych część wtóra" ("Der neuen Gedichte anderer Teil", 1908), dwa epitafia "Requiem" (1909), poemat "Życie Maryi" (1913) oraz proza "Zapiski Malte Lauridsa Brigge", pisana w latach 1904-1910.

Po ukazaniu się "Zapisków Malte Lauridsa Brigge" w życiu Rilkego nastąpił czas literackiego kryzysu, trwającego łącznie dwanaście lat. Zakończył się w lutym 1922 ukończeniem pisanych od 1912 "Elegii duinejskich".

Wybuch I wojny światowej zaskoczył Rilkego w trakcie jego wizyty w Niemczech i uniemożliwił mu powrót do Paryża. Znajdujący się tam jego majątek uległ konfiskacie i został zlicytowany. Większość czasu trwania wojny spędził w Monachium. Trauma nią wywołana i spotęgowana przez reminiscencje z okresu akademii wojskowej spowodowała niemal zupełną niemoc twórczą.

11 czerwca 1919 Rilke opuścił Monachium i udał się do Szwajcarii, poproszony o wygłoszenie wykładu w Zurychu. Na propozycję tę przystał z radością, chcąc uciec od powojennego chaosu i oddać się pracy nad "Elegiami duinejskimi". Nie mógł jednak znaleźć miejsca stałego pobytu, mieszkał w Soglio, Locarno i Berg am Irchel. Latem 1921 roku zamieszkał w Château de Muzot, gdzie pracował nad "Elegiami", aż do ich ukończenia w lutym 1922. W trakcie, a także po napisaniu dzieła, pisał również "Sonety do Orfeusza". Te dwa cykle poetyckie uważa się obecnie za szczytowe osiągnięcia w twórczości Rilkego, ale są też opinie, że tym szczytem były "Poezje nowe".

Od 1923 zaczął coraz bardziej podupadać na zdrowiu. Zmuszony był przebywać w sanatorium. W 1925 roku na krótko przeniósł się do Paryża, wiedziony potrzebą zmiany otoczenia. Pomimo trudności zdrowotnych nieustannie pisał wiersze.

<https://www.youtube.com/watch?v=MHnBPVKLBIw>

Niedługo przed śmiercią zdiagnozowano u niego białaczkę. Zmarł 29 grudnia 1926 w sanatorium Val-Mont w wieku 51 lat.

Powodem śmierci było prawdopodobnie zakażenie, jakiego doznał raniąc się kolcem róży. Ciało złożono 2 stycznia 1927 w Raron (kanton Valais). Na nagrobku wyryto napisane przez niego samego epitafium:

*Rose, oh reiner Widerspruch, Lust,
Niemandes Schlaf zu sein unter soviel
Lidern.*

*

Rózo, och czysta sprzeczności, rozkoszy,
być snem niczym pod tak wielu
powiekami.

(tł. Mieczysław Jastrun)

*

*Rózo, sprzeczności czysta, pragnienie,
by stać się snem niczym pod tyłu*

□powiekami.

□(tł. A. Lam)

*

*Róžo, ty czysta sprzeczności, rozkoszy
Nie bycia snem niczym
Pod tylu powiekami.*

(tł. Barbara L. Surowska)

*

*Róžo, o czysta sprzeczności, chęć,
by czymkolwiek być snem
pod takiej powiek ilości.*

(tł. Ela Binswanger)

*

11 lat po śmierci, w 1938 roku, popiersie austriackiego poety kupił Adolf Hitler. Jest pewne, że nie był czytelnikiem i wielbicielem Rilkego, jednak za sprawą dyktatora faworyzowano go w III Rzeszy, akcentowano jego niemieckość, rzekomą sudeckość i odrzucenie chrystianizmu, zupełnie nie zważając na dorobek artystyczny Rilkego.

Rilke był w latach 50 XX wieku największym autorytetem literackim Stanisława Lema. Jan Zieliński zadał sobie kiedyś trud porównania "Obłoku Magellana" - powieści polskiego autora z 1955 roku z najpopularniejszymi utworami prozą austriackiego poety i odkrył ze zdumieniem, jak wiele fragmentów zostało odeń nieomal przepisanych.

Rilke - Kalendarium i album fotograficzny

Venedig

I

*Fremdes Rufen. Und wir wählen □
eine Gondel, schwarz und schlank:
□Leises Gleiten an den Pfählen □
einer Marmorstadt entlang.*

*Still. Die Schiffer nur erzählen □
sich. Die Ruder rauschen sacht, □
und aus Kirchen und Kanälen □
winkt uns eine fremde Nacht.*

*Und der schwarze Pfad wird leiser, □
fernes Ave weht die Luft, -
□traun: Ich bin ein toter Kaiser, □
und sie lenken mich zur Gruft.*

*

Wenecja

I

*Miasto, marmur, nocy gwarna,
obce krzyki, wybór padł,
wnet gondola, smukła, czarna,
cicho sunie w ciemną dal.*

*Gondolierzy wiosłem, szeptem
przekazują sobie coś,
a z kościołów głuchym echem
spływa na nas mroczna noc.*

*Kręte szlaki giną naraz,
zda się: ja, to martwy wódz,
tęskne Ave niesie fala, -
oni - wiodą mnie po grób.*

(tł. ebs)

*

I fragment innego wiersza Rilkego w tłumaczeniu Zbigniewa Herberta:

*Co zrobisz, gdy ja umrę Panie?
Jestem Twój kielich - kiedy się zbiję
Jestem Twój napój - już rozlany
Jam Twoja szata i rzemiosło
Beze mnie cały sens swój stracisz.
/.../
Co wtedy zrobisz? Ja się boję.*

*

<https://www.youtube.com/watch?v=sdFWj4YkFYQ>

Der Panther.....

*Sein Blick ist vom Vorübergehn der Stäbe
So müd geworden, dass er nichts mehr hält.
Ihm ist, als ob es tausend Stäbe gäbe
und hinter tausend Stäben keine Welt.*

*Der weiche Gang geschmeidig starker Schritte,
Der sich im allerkleinsten Kreise dreht,
Ist wie ein Tanz von Kraft um eine Mitte,*

In der betäubt ein großer Wille steht.

*Nur manchmal schiebt der Vorhang der Pupille
Sich lautlos auf. - Dann geht ein Bild hinein,
geht durch der Glieder angespannte Stille -
Und hört im Herzen auf zu sein.*

<https://www.youtube.com/watch?v=Wu-boj4-YWU>

Pantera.....

*Tak ją znużyły mijające pręty,
że jej spojrzenie całkiem się zamąca.
Jakby miał tysiąc prętów świat zakłęty
i nie ma świata prócz prętów tysiąca.*

*Jej miękki chód na opór nie napotka,
wędrując wewnątrz najmniejszego pola -
to jakby taniec siły wokół środka,
w którym zdrętwiała trwa ogromna wola.*

*Niekiedy źrenic unosi zasłonę
cicho. - I obcy obraz się przedziera.
Idzie przez ciała milczenie stężone -
i w głębi serca bezgłośnie umiera.*

(tł. Leopold Lewin)